

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.154(043.2)

MACOVEI Cristian

**LIBERAREA CONDIȚIONATĂ DE PEDEAPSĂ
PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN**

**Specialitatea științifică:
554.01 – Drept penal și execuțional penal**

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2014

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

MARIȚ Alexandru, doctor în drept, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. **ULIANOVSKI Xenofon**, doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar
2. **GUȚANU Eugen**, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului științific specializat:

1. **BRÎNZĂ Sergiu, președinte**, doctor habilitat în drept,
profesor universitar
2. **STATI Vitalie, secretar științific**, doctor în drept,
conferențiar universitar
3. **CUȘNIR Valeriu**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
4. **BERLIBA Viorel**, doctor în drept, conferențiar universitar
5. **OSOIANU Tudor**, doctor în drept, conferențiar universitar
6. **ALECU Gheorghe**, doctor în drept, conferențiar universitar (România)

Susținerea va avea loc la data de 15.05.2015, ora 09.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30.554.01-02 din cadrul Universității de Stat din Moldova (mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 60, bir. 222).

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 12.02.2015.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

Conducător științific,
dr., conf. univ.

MARIȚ Alexandru

Autor:

MACOVEI Cristian

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Criminalitatea întotdeauna a erodat valorile sociale, bunăstarea economică, amenințând cu desăvârșire viața sau sănătatea cetățenilor, care, în consecință, determină o degenerare a calității vieții tuturor membrilor societății. Relațiile sociale ce au loc în societatea contemporană sunt destul de variate și manifestă atitudine din partea indivizilor. Cetățenii au deplina cunoștință de normele de drept și, în special, cele penale, au menirea să contribuie la menținerea ordinii publice, prin amenințarea cu sancțiunea coresponsuzătoare pentru fapta comisă. În pofida faptului că aceste norme își au aplicabilitatea la moment și la modul cel mai serios, aceasta nicidecum nu evită prezența abaterilor respective, prin faptele penale. Desigur aceasta necesită, indiscutabil, implicarea statului, prin organele sale competente, în soluționarea diferendelor, manifestărilor antisociale în vederea restabilirii echității sociale. Reacția negativă a întregii societăți în privința flagelului infracțiunii a fost întotdeauna prezentă și, indiscutabil, a fost tratată cu un răspuns de represiune penală.

Deși pedeapsa penală sub forma închisorii a dominat decenii la rând, însă nu a convins societatea că este unicul mijloc desăvârșit în corectarea și reeducarea persoanelor, care au săvârșit fapte penale, pedepsite cu o astfel de sancțiune. Astfel, instituția liberării de pedeapsa penală s-a văzut a fi salvatorul legiuitorului în reglementarea unor situații ce nu necesită o reclusiune a unei persoane vinovate de o faptă penală. Datorită răsturnării postulatului desăvârșirii aplicării pedepsei cu închisoare - ca unicul mijloc rațional al salvării societății de flagelul infracțional, sistemul justiției a beneficiat din partea legiuitorului de apariția unor norme penale ce reglementează astfel de situații cu alternative la pedeapsa închisorii.

Instituția liberării de pedeapsa penală, în general, își are apariția pentru Republica Moldova după ce-a de-a doua conflagrație mondială și anume odată cu adoptarea CP al RSSM din 1961. Aici se observă pentru prima dată cu claritate modalități concrete de liberare de pedeapsa penală, care, ulterior, au mai fost completate cu altele noi.

Apariția instituției liberării de pedeapsa penală, în general, și a liberării de pedeapsă înainte de termen, în special, la jumătatea sec. XX a avut un efect pozitiv în reglementarea relațiilor juridico-penale, deoarece a dat posibilitatea ca pentru unele infracțiuni ușoare să se aplice o măsură represivă mai blândă sau chiar să-l exonereze de pedeapsa penală prin stabilirea unui termen de probă. Desigur, instituția liberării de pedeapsa penală a fost completată pe parcursul deceniilor cu modalități noi, care reflectau mai bine atitudinea statului față de cei care au săvârșit infracțiuni cu un pericol mai redus pentru societate. Din cele invocate se poate deduce că instituția liberării de pedeapsa penală a avut un progres în dezvoltarea multitudinii sale în ultimele decenii ale sec. XX și începând cu primii ani ai sec. XXI. O importanță deosebită, în acest sens, a avut-o adoptarea CP al RM, în vigoare din 12 iunie 2003, care a sistematizat normele, care prevăd modalitățile liberării de pedeapsa penală într-un capitol separat, ceea ce în legea penală a RM anterioară nu a fost și, respectiv, a invocat și modalități noi de liberare de pedeapsa penală.

Tema abordată reprezintă un interes deosebit atât pentru știința dreptului penal, cât și pentru societatea civilă, deoarece liberarea de pedeapsa penală reprezintă atitudinea manifestată a legiuitorului sau reacția asupra fenomenului infracțional prin prisma educării și corectării persoanei condamnate în regim de libertate sau excluderii

aplicării unei pedepse în mod tardiv sau fără necesitate, ori liberarea de la executarea pedepsei de mai departe în pofida pășirii pe calea corectării. Motivația autorului în privința problemei abordate este că instituția liberării de pedeapsa penală manifestă interes atât teoretic, cât și practic și ar putea fi îmbunătățită prin sugestiile invocate în conținutul tezei. Este bine cunoscut că un număr mare din dosare, examinate în instanțele de judecată din RM, vizează persoanele care au săvârșit infracțiuni ușoare sau mai puțin grave. Pornind de la acest fapt, instanțelor de judecată le este mai ușor, în prezența anumitor circumstanțe în favoarea condamnatului, să aplice una dintre modalitățile de liberare de pedeapsă penală. Acest moment este argumentat prin faptul că statul nu este interesat să trimită persoanele pentru astfel de infracțiuni în locurile de recluziune, care, ulterior, suportă cheltuieli pentru întreținerea acestora. Însă problema aplicării instituției liberării de pedeapsă penală, în cazul săvârșirii unei fapte penale, rămâne pentru doctrina și practica penală un termen care urmează a fi cercetat și în privința căruia se poate da unele soluții de îmbunătățire. Cele consemnate reies, de exemplu, din premisa că unele instituții ale liberării de pedeapsa penală au prevederi confuze și conduc la complicarea aplicării acestei instituții de către instanțele de judecată, determinând o abordare practică diferită. Cu toate acestea, o reușită a prevederilor legale se întâlnește în situația liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în condițiile art. 91 CP RM și a liberării de pedeapsă a minorilor în condițiile (art. 93 CP RM). Însă, datorită faptului că prevederile art. 91 alin. (1) CP RM repetă exact unele reglementări legale ce se prevăd și în CE RM, se relevă o tautologie normativă fără sens. Or, în cazul liberării de pedeapsă penală a minorilor, prevederile art. 93 CP RM nu au nici o argumentare precum că minorii pot fi tratați penal mai întâi cu măsuri de constrângere cu caracter educativ sub forma internării acestora în instituții corespunzătoare, decât alte măsuri ce nu necesită o internare în acest sens.

Toate cele constatate suscită interesul față de tematica ce vizează liberarea de pedeapsă penală în reglementarea legislației penale a RM și îndeamnă la o abordare de pe poziții noi a problemelor ce țin de această instituție. Or, adoptarea normelor penale referitoare la liberarea de pedeapsă penală a pus în fața organelor judiciare, dar și în fața științei dreptului penal, un ansamblu de probleme referitoare la înțelegerea, interpretarea, aplicarea corectă și perfecționarea continuă a modalităților instituției liberării de pedeapsa penală. Cu certitudine, studiul detaliat asupra problemelor în cauză, potrivit legii penale a RM, va contribui la rezolvarea lor, va facilita căutarea soluțiilor de depășire a deficiențelor existente.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Monitorizarea gradului de studiere a temei investigate permite a afirma că problema aplicării instituției liberării de pedeapsă penală, în general, și a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, în special, este insuficient cercetată în știința dreptului penal. Nivelul de elaborare a prevederilor normative, care ar face să cuprindă toate momentele cu referire la liberarea de pedeapsa penală, nu poate fi recunoscut pe deplin satisfăcător, deoarece: au fost ignorate acele posibilități reale de executare a unei pedepse penale în regim de libertate, care au un mai mare efect asupra reinsertiei sociale a condamnatului decât închisoarea, posibilitatea corectării sau reeducării unei persoane condamnate pentru o infracțiune gravă în regim de libertate prin schimbul pedepsei, care ar avea o reușită optimă, în integrarea în societate, cu referire la survenirea unor situații care ar putea face aceste norme să fie aplicabile

limitat în privința condamnaților, reieșind din restricțiile pe care le prevăd sau din cauza posibilității survenirii unor situații de schimb ce pot fi întâlnite foarte rar în practică. Or, lipsa reglementării legale a situațiilor de suspendare a executării unei sentințe de condamnare sau neclaritatea cu referire la cazurile în care sentința de condamnare nu poate fi executată.

Pornind de la aceste premise, prezentul studiu constituie o investigație științifică complexă, având ca determinantă necesitatea eliminării din prevederile normative a acelor incoerențe, care fac dificilă aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală în RM. Sintetizând evoluția gândirii juridico-penale referitoare la instituția liberării de pedeapsa penală, se consideră că soluția adecvată ar consta în tratarea interdisciplinară (juridico-penală, execuțională, procesual-penală, axiologică) a problemei investigate.

Scopul tezei de doctorat Scopul tezei constă în elaborarea unei concepții teoretice care ar putea duce la eficientizarea aplicării instituției liberării de pedeapsă penală înainte de termen, în special, a persoanelor care sunt vinovate de unele fapte penale, în stabilirea naturii juridice a instituției liberării de pedeapsă penală și a modalităților de perfectare a normelor penale privind aplicarea instituției liberării de pedeapsă penală potrivit CP RM.

Scopul propus a condiționat realizarea următoarelor **obiective**:

- elaborarea unei noi direcții în politica penală, cu scopul de a eficientiza aplicarea instituției de pedeapsă penală;
- analiza condițiilor legale ale aplicării modalităților liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
- stabilirea imperfecțiunilor prevederilor legale cu privire la institutia de liberare de pedeapsă penală, precum și formularea unor propuneri, menite să contribuie la îmbunătățirea lor;
- orientarea destinatarilor și beneficiarilor legii penale spre aplicarea și respectarea înaltelor standarde ale justiției;
- elucidarea naturii juridice a instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și a modalităților ei prin prisma exigențelor legislației RM;
- argumentarea complexă a aplicării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în privința celor condamnați, a interpretării legii penale în cauze concrete, a motivării și corectării erorilor comise în practica judiciară privind aplicarea modalităților liberării de pedeapsa penală;
- descoperirea punctelor vulnerabile ale modalităților instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, potrivit CP RM, în vederea prevenirii proliferării aplicării incorecte a instituției liberării de pedeapsa penală față de persoanele ce pot beneficia de această instituție penală;
- analiza premiselor socio-juridice ale aplicării și dezvoltării normelor penale cu privire la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în RM;
- exegeza juridico-istorică și juridico-comparativă a cadrului normativ privind instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
- analiza condițiilor legale ale aplicării modalităților liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;

- stabilirea imperfecțiunilor prevederilor legale cu privire la instituția liberării de pedeapsa penală și formularea de propuneri, menite să contribuie la îmbunătățirea lor calitativă.

Metodologia cercetării științifice. În vederea realizării scopului și obiectivelor trasate au fost utilizate următoarele metode: dialectică, istorică, logico-juridică, de drept comparat, sistematică și statistică. Totodată, cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației și practicii judiciare existente în domeniul dat.

Noutatea științifică și originalitatea științifică.

Caracterul inovator al rezultatelor obținute este determinat de faptul că pentru prima dată în știința dreptului penal al RM s-a efectuat o cercetare complexă a tuturor modalităților liberării de pedeapsa penală, în ansamblu, în baza căreia au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea perfectării continue a legislației. Aportul autorului la sporirea gradului de investigare a celor mai importante probleme ale științei și practicii dreptului penal raportat la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen rezidă în următoarele:

1. a fost generalizată evoluția conceptelor cu privire la instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în RM;
2. a fost explicată noțiunea de liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen sub aspect juridic și doctrinar;
3. au fost stabilite modalitățile liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și condițiile lor de aplicare în RM sub aspect comparat;
4. a fost explicat mecanismul de aplicare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
5. a fost stabilit locul recuperării daunei materiale pricinuite în urma săvârșirii infracțiunii în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
6. a fost expusă evoluția instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen atât pe plan național cât și internațional;
7. a fost configurată instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen în raport cu alte instituții de drept penal;
8. a fost redat un tratament detaliat a condițiilor și procedurii de acordare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
9. a fost analizat statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;
10. a fost studiată revocarea liberării condiționate;
11. au fost explicate incoerențele normative cu privire la conținutul instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Printre cele mai importante propuneri de perfectare a legii penale trebuie de specificat următoarele:

1) a exclude din prevederile art. 91 alin. (1) CP RM prevederea „...care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate...”, recuperarea daunei cauzate prin săvârșirea infracțiunii rămânând a fi în calitate de obligație impusă de instanța de judecată, iar nu de condiție pentru aplicare;

2) a concretiza prevederile art. 91 alin. (1) CP RM privind aprecierea comportamentului persoanei care urmează a fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen.

Problema științifică importantă soluționată a constat în fundamentarea științifică a unei noi direcții în cadrul politicii penale care să vizeze eficientizarea aplicării instituției pedepsei penale, fapt care a contribuit la perfecționarea mecanismului de aplicare a instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, stabilindu-se locul acestei instituții în cadrul ansamblului de forme de realizare a procesului de executare a pedepsei penale.

Semnificația teoretică a tezei de doctorat. Sub aspect teoretic teza de doctor constituie o abordare a opiniilor și propunerilor controversate expuse în literatura de specialitate a RM, cât și a altor state, cu referire la instituția liberării de pedeapsă penală. Astfel, importanța teoretică constă în oferirea unor soluții originale pentru știința și practica dreptului penal privind instituția liberării de pedeapsă penală, iar propunerile elaborate permit îmbunătățirea semnificativă a prevederilor legale privind aplicarea instituției liberării de pedeapsă penală față de persoanele ce au săvârșit o infracțiune.

Valoarea aplicativă a tezei Valoarea aplicativă a lucrării se confirmă prin multitudinea de abordări și soluții, în particular: interpretarea noțiunilor și termenelor ce apar în prevederile legale privind instituția liberării de pedeapsă penală, ce denotă o importanță considerabilă pentru aplicarea reușită în practica judiciară a normelor care vizează această instituție, iar datele culese, materialul faptic și generalizările efectuate pot fi utilizate în procesul instructiv-metodic cu referire la predarea materiei dreptului penal în cadrul instituțiilor de învățământ mediu și superior cu profil juridic, precum și în procesul de perfecționare continuă a destinatarilor legii penale.

Implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării. Concluziile și recomandările pe baza tezei de doctorat și-au găsit reflecție în 10 articole publicate în reviste științifice, inclusiv participări la conferințe științifico-practice internaționale, în special: Simpozionul internațional al tinerilor cercetători (Ediția a X-a. Chișinău: ASEM, 2012); Conferința științifică internațională anuală a doctoranzilor și tinerilor cercetători *Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova* (Chișinău: UAȘMD, IISD al AȘM, Universitatea „Petre Andrei” din Iași, România, 2012); Conferința științifică internațională *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept* (Chișinău: AȘM, 2011); Conferința științifică internațională *Contribuții științifice la edificarea și consolidarea statului de drept* (Chișinău: AȘM, 2011); Conferința științifică internațională *Republica Moldova: 20 de ani de reforme economice* (Volumul I. Chișinău: ASEM, 2011); Conferința științifică internațională *Promovarea drepturilor omului și securității umanitare prin prisma integrării europene (Parteneriatul Estic)* (Chișinău: ASEM, 2013) etc.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei de doctorat au fost publicate 10 articole științifice.

Volumul și structura lucrării. Din punct de vedere structural, teza de doctorat este constituită din adnotări (în limba română, rusă și engleză), lista abrevierilor utilizate în teză, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, lucrarea numără 193 pagini de text de bază, iar în lista bibliografică sunt incluse 380 de titluri.

Cuvinte-cheie: politică penală, criminalizare, decriminalizare, penalizare, depenalizare, diferențiere, individualizare, răspundere penală, pedeapsă penală, circumstanță, stare, atenuantă, agravantă, efect.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducerea** lucrării sunt descrise actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei de doctorat, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică importantă soluționată, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei de doctorat.

1. Analiza generală a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen include trei paragrafe: *1.1 Analiza materialelor științifice publicate în materia liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen; 1.2 Analiza conceptului și a categoriei liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen – formă a liberării de pedeapsă penală; 1.3 Concluzii la Capitolul 1.* Acest compartiment al lucrării este consacrat analizei viziunilor doctrinare asupra instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. O atenție aparte este acordată opiniilor autorilor români și celor din Republica Moldova. În context, sunt identificate cele mai controversate problematice a căror soluții se regăsesc în conținutul propriu-zis al lucrării. Aceste ultime soluții constituie însăși noutatea științifică a lucrării și aportul autorului la cercetarea acestei tematici complexe.

1.1. Analiza materialelor științifice publicate în materia liberării condiționate de pedeapsa penală înainte de termen. Asupra condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei studiile de cercetare arată că un număr mare de savanți s-au preocupat de problema aplicării instituției în cauză, totuși trebuie menționat faptul că cercetările ce vizează instituția în cauză nu se pot rezuma la aceasta. Așadar, instituția liberării de pedeapsa penală în condițiile art. 90 CP RM urmează a fi supusă studiului și din perspectiva coraborării acesteia cu alte norme penale, precum art. 34 CP RM, cu atât mai mult un șir de probleme pot apărea în cazul în care se săvârșește o infracțiune nouă și instanța urmează a se pronunța pentru menținerea acestei măsuri. Astfel, cercul opiniilor asupra acestei instituții rămâne deschis, în continuare, ceea ce face ca această instituție să fie abordată și din perspectiva aceasta, de autor în cadrul tezei.

Din totalitatea modalităților liberării de pedeapsa penală, în ultimii ani, în literatura de specialitate se regăsesc studii efectuate de savanți în domeniu, care au elucidat aspectele teoretico-practice ale instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, de altfel fiind instituția de drept penal, căreia i s-a acordat o atenție deosebită de către cercetători. Astfel, în studiile efectuate din ultimii ani s-au făcut a fi observate opiniile, următorilor autori: C. Osadci, [1, p. 123] L. Barac, [2, p. 239] care se pronunță asupra semnificației și scopului pe care îl urmărește instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. În acest context, autoarea C. Rotaru [3, p. 341] enunță care este fundamentul reducerii pedepsei în timpul executării pedepsei penale. De rând cu ideile expuse în literatura de specialitate, autorii Gh. Costache, V. Moraru, [4, p. 26] T. Lozan, [5, p. 30] analizând particularitățile liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, explică care ar fi rolul acestei instituții în liberarea ulterioară a unei persoane condamnate la detenție pe viață, momentele ce vizează schimbările de comportament în timpul executării pedepsei, necesitatea sau

iraționalitatea liberării condiționate de pedeapsă a unor astfel de condamnați, însemnătatea pentru condamnatul la detenție pe viață a posibilității liberării lui de executarea mai departe a celei mai drastice pedepse penale. În același context, autorul I. Tipa, [6, p. 64] evocă unele oportunități care pot fi luate în considerare de către instituțiile penitenciare în cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a persoanelor condamnate la detenție pe viață. Nu, în ultimul rând, autoarea O. Brezeanu, [7, p. 18-19] analizează importanța pregătirii (școlarizare, muncă fizică) a condamnaților minori înainte de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, fapt care determină o ușurare în reintegrarea în societate. Totodată, studiile efectuate de către V. Pricăcan, M. Ianacoglo, L. Dovicenco etc. [8] și Pricăcan V., T. Gribincea, R. Moraru-Chilimar etc., [9, p. 36] arată importanța etapelor de reintegrare socială a persoanelor care urmează a fi reintegrate în societate în urma liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, determinarea problemelor ce apar în timpul supravegherii de către consilierii de probație a comportamentului condamnatului liberat și îndeplinirii condițiilor impuse de instanța de judecată la momentul liberării. Cu adevărat, studiile ce vizează instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a nimerit în vizorul mai multor specialiști din domeniu, însă totalitatea problemelor ce pot fi abordate, în acest context, nu se epuizează și face ca această instituție penală să fie reperul cercetărilor în continuare.

Concluzionând în baza materialului analizat, conchidem că evoluția concepțiilor asupra instituției liberării de pedeapsa penală în RM a avut un drum anevoios de parcurs, reieșind din atitudinea vehementă de neacceptare și dezaprobare a ideilor privind prezența acesteia în legislația internă. Primele idei, în acest sens, le observăm în Europa de Vest apoi în cea estică. Cu atât mai mult că, nu putem omite situația juridico-politică în care se afla actualul teritoriu al RM în perioada interbelică, ce a condiționat aplicarea legislației de atunci a statului România, iar apoi a URSS. Evenimentele ce s-au succedat în timp a făcut posibilă apariția instituției liberării de pedeapsa penală prin instituția suspendării condiționate a executării pedepsei, evocată în anumite legi speciale, precum, legea conflictelor de muncă din anul 1920 și apoi prin legea sindicatelor profesionale din 1921. [10] Or, până la adoptarea acestor legi speciale CP român din 1864 nu accepta vre-o formă alternativă privațiunii de libertate, infractorii care erau dominați de porniri antisociale trebuiau să fie pedepsiți și excluși din societate. [11, p. 95] Ulterior, sub influența Asociației Internaționale de drept penal, reflectarea instituției liberării de pedeapsa penală s-a făcut văzută și în CP român din 1936, în care suspendarea pedepsei și eliberarea condiționată a fost prevăzută în calitate de măsuri de siguranță în vederea înlăturării recidivei infracționale. Totodată, concepțiile cu privire la instituția liberării de pedeapsa penală au dominat în perioada postbelică, astfel aceasta o spune reflectarea instituției liberării de pedeapsă în CP al RSSM din 1961, în capitolul „Aplicarea pedepsei și absolvirea de pedeapsă”. Deși abordările științifice asupra instituției liberării de pedeapsa penală pe parcursul acestei perioade sunt de o anvergură considerabilă, observăm că unele din modalitățile acesteia nu se reflectă adecvat în studiile de specialitate. Astfel, scopul pe care și-l pronune autorul în studierea științifico-practică a temei vizate în această lucrare se va axa pe obiectele ce vor elucida natura juridică a instituției liberării de pedeapsa penală prin prisma analizei și descoperirii lacunelor legale în acest sens

precum și prin formularea de propuneri menite să contribuie la îmbunătățirea prevederilor legale în acest sens.

1.2. Analiza conceptului și a categoriei liberării condiționate de pedeapsa înainte de termen – formă a liberării de pedeapsă penală.

Încă de la sfârșitul sec. XVIII - începutul sec. XIX în gândirea filozofică europeană prinde contur tot mai mult concepțiile cu un pronunțat caracter umanist privind scopul pedepsei. Aceste opinii încercau să se concentreze nu atât asupra faptei comise, cât asupra celor care ar urma, pe această cale, preconizându-se un sistem de preîntâmpinare a fenomenului infracțional. De asemenea, în aceeași perioadă s-au făcut primele teoretizări ale estimării raportului dintre eficacitatea pedepsei vis-a-vis de gravitatea faptei ilicite. Din stabilirea raportului menționat a luat naștere ideea conceptualizării pedepselor alternative.

După cum rezultă din actele normative internaționale instituția liberării de pedeapsa penală în calitate de alternativă la închisoare se aplică ca rezultat al supraaglomerării instituțiilor penitenciarelor, stimulării implementării regulamentului european privind sancțiunile și măsurile comunitare, supravegherii condamnaților condiționali sau a infractorilor liberați condițional, problemelor maladiilor înrudite în penitenciar și posibilitatea acordării tratamentului cuvenit în mediul social prin intermediul liberării de pedeapsă înainte de termen, precum și a aspectelor etice și organizatorice ce țin de ocrotirea sănătății în penitenciare în care se invocă posibilitatea liberării înainte de termen sau amnistierea din motive medicale. Caracteristicile specifice instituției liberării de pedeapsa penală enunțate determină aprecierea importanței și locului său în cadrul răspunderii penale, prin care face ca abordările, în acest sens, să fie realiste și pline de argumentare. Urmare acestui fapt rezultă că instituția liberării de pedeapsa penală și are o susținere internațională ca alternativă a pedepselor penale, urmărește atingerea scopului prevenirii săvârșirii infracțiunilor prin acordarea posibilității condamnatului de a se corecta în regim de libertate și exclude iraționalitatea executării pedepsei mai departe de către condamnat în cazul în care condamnatul a pășit ferm pe calea corectării [12, p. 37] etc.

Din definițiile expuse mai sus, considerăm că, acestea elucidează instituția liberării de pedeapsa penală, însă până la urmă nu determină totalitatea particularităților ei. Astfel, considerăm că, liberarea de pedeapsa penală reprezintă o instituție pluriramurală, care determină condițiile în care persoana condamnată pentru infracțiune este liberată de pedeapsa penală parțial, real sau total. Astfel, în argumentarea ideii expuse susținem următoarele: liberarea de pedeapsa penală reprezintă o instituție de drept penal, reșind din faptul că norma materială ce prevede această instituție, cu modalitățile sale, este prevăzută în CP RM într-un capitol separat de alte instituții de drept penal și care stabilește esența acestei instituții prin specificarea prevederilor legale ce trebuie să întrunească pentru a putea fi aplicată. Numai în urma stabilirii exacte a întrunii condițiilor ce se referă la una sau alta dintre modalitățile liberării de pedeapsa penală instanța de judecată poate aplica această instituție și numai în măsura în care ea poate contribui la corectarea și reeducarea persoanei vinovate de o infracțiune în regim de libertate.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi definită ca fiind o categorie a liberării de pedeapsa penală ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deținere înainte de executarea deplină a pedepsei, sub

condiția ca până la împlinirea duratei acesteia să nu mai săvârșească infracțiuni sau delikte administrative, să nu se eschiveze cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată.

2. Abordări conceptuale privind instituția liberării de pedeapsă penală cuprinde 4 paragrafe: 2.1 Liberarea de pedeapsă penală – formă de manifestare a alternativelor detenției; 2.2 Noțiunea, conceptul și formele de liberare de pedeapsă penală; 2.3 Forme de liberare de pedeapsă penală prevăzute de legislația statelor europene; 2.4 Concluzii la capitolul 2. Pentru a purcede la o analiză de esență a instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, s-a considerat rațională abordarea elementelor conceptuale privind instituția liberării de pedeapsă penală, în ansamblu. În acest sens, de conținutul analizei au fost cuprinse: problematica individualizării răspunderii și pedepsei penale, formele de manifestare a alternativelor detenției, reglementări privind instituția liberării de pedeapsă penală în legislația RM, României și a unor state europene. Diversitatea reglementărilor analizate a conturat premisa după care s-a constatat, în fapt, o abordare conceptuală diferită a instituției de la stat la stat și de la o perioadă istorică la alta.

2.1 Liberarea de pedeapsă penală - formă de manifestare a alternativelor detenției. Într-un foarte mare număr de țări și mai ales în țările dezvoltate economic legislațiile au trecut printr-un șir de stadii fiecare din ele posedând pedeapsa sau pedepsele sale privilegiate ce le excludeau pe celelalte sau cel puțin le eclipsau în careva măsură. [13, p. 569]

Considerăm cea mai reușită etapizare este efectuată de către savantul francez J. Pradel care a acordat la elaborarea ei atenție deosebită evoluției alternativelor detențiunii, ceea ce are o importanță deosebită pentru cercetarea dată. [13, p. 569]

Primele trei decenii din sec. XX se remarcă printr-o emulație legislativă, majoritatea statelor europene adoptând coduri penale moderne ori revizuindu-le pe cele aflate în vigoare. Se caută febril substitute ale regimului penitenciar. [14, p. 32] Aceste lovituri vor face să apară o a treia fază în care, fără ca privațiunea de libertate să dispară, sunt create două tehnici noi de tratare: probațiunea în lumea anglo-saxonă (suspendarea pronunțării pedepsei) și suspendarea franco-belgiană a executării pedepsei. [13, p. 569]

În Europa continentală „legislatorul belgian a fost primul care a inventat suspendarea condiționată a executării pedepsei prin Legea Le Jeune din 31 mai 1888. [14, p. 589] Legea „Béranger” din 26 martie 1891 creează suspendarea condiționată a executării pedepsei și în Franța, de unde ulterior ea este rapid preluată de către legislațiile majorității statelor lumii, aplicându-se anume ca o alternativă a încarcerării. În cantonul din Geneva, instituția suspendării a fost adoptată prin Legea din 29 octombrie 1892, în Portugalia prin Legea din 6 iulie 1893, în Italia prin Legea denumită și Rochetti din 26 iulie 1904, în Spania prin Legea din 19 martie 1908, în Ungaria prin Legea XXXVI din 1908 denumită și „Novela Penală”, iar în Austria prin Legea din 23 iulie 1920. [15, p. 161-163]

Instituția dată, în opinia mai multor savanți, își are originea însă în sistemul anglo-saxon (Probation system). [16, p. 36] Ea apare din sec. XIII în Anglia prin *recognizance* sau *binding over* care tindea să evite sentința de condamnare înlocuind-o printr-un contract între judecător și delincvent (Institutul *binding over* există în Anglia până în prezent): ultimul era lăsat fără supraveghere și se angaja doar să respecte

ordinea (*to keep the peace*) și să se supună anumitor condiții impuse de judecător. [17, p. 113]

În SUA probațiunea are ca origine acțiunea unui cizmar filantrop din Boston, John Augustus, care începând cu 1841 și-a asumat obiceiul de a fi garantul bunei conduite a anumitor delincvenți, mai ales vagabonzi și bețivi. [13, p. 588] El a solicitat unei instanțe judecătorești să-i încredințeze un infractor, care urma să fie condamnat, pentru a-i supraveghea conduita acestuia. Ca atare, judecătorul a suspendat pronunțarea sentinței și i-a impus lui Augustus să se prezinte din nou în instanță după o perioadă de timp, împreună cu infractorul și să-i comunice informații referitoare la conduita delincventului, care, dacă își revizua comportamentul în acel interval de timp, judecătorul nu-i mai pronunța condamnarea sa, iar în caz contrar, dispunea condamnarea acestuia. [18, p. 8] În decursul următorilor ani, până la moartea sa în 1859, Augustus a salvat în Curtea din Boston înjur de 1800 de persoane. [19, p. 566] La început funcționând empiric, sistemul anglo-saxon al probațiunii a fost instituționalizat prin lege, întâi în SUA (Massachusetts Probation Act, 1878) și mai apoi în Anglia (First Offenders Act, 1887). [16, p. 36]

Astfel, la sfârșitul sec. XIX, în legislațiile penale ale mai multor state europene și nord-americane apar primele măsuri de substituție a detențiunii, iar în teoria dreptului penal se naște conceptul de alternativă a detențiunii. Începând cu mijlocul sec. XX se dezvoltă alternativele privațiunii de libertate. Aceasta este faza a patra. [13, p. 570]

Sub influența noilor curente criminologice și juridico-penale, în special teoria apărării sociale (F.Gramatica, Marc Ancel) această realitate juridică și socială a impus o reconsiderare a cadrului de sancțiuni penale ca și identificarea unor căi noi mai flexibile de adaptare a pedepselor la situația personală a infractorilor. Alături de unele instituții de individualizare judiciară a executării pedepsei, care stau la îndemâna judecătorului, cum sunt: suspendarea condiționată a executării pedepsei (simplă sau sub supraveghere), suspendarea pronunțării condamnării, dispensa de pedeapsă, executarea pedepsei la locul de muncă etc., au fost reglementate și anumite „substitutive ale pedepsei” - denumite uneori și „alternative la pedeapsa închisorii” (Franța, Țările de jos, Canada, SUA etc.) adevărate mecanisme de natură să conducă la perfecționarea procesului de individualizare. [20, p. 145]

Faza a cincea își face apariția începând cu 1980-1990, venind din SUA prin pedepsele intermediare între privațiunea de libertate și probațiune (*intermediate punishments*), [13, p. 570] reieșind din ideea suprapopulării penitenciarelor, merge vorba de a intensifica supravegherea unei persoane în așa mod, încât punerea sa sub supraveghere să fie trăită de către ea ca o pedeapsă privativă de libertate. Cauza acestui fapt aservit supraîncărcarea enormă a tuturor serviciilor de corectare. În scopul soluționării acestei probleme se creau numeroase programe, însă printre care pot fi evidențiate trei direcții: supravegherea intensivă, arestul la domiciliu cu utilizarea mijloacelor electronice de urmărire și semidetențiunea. [21, p. 592]

Aceasta a dus la apariția unei noi penologii între supraveghere și pedeapsă, ale cărei instrumente de bază sunt probațiunea cu supraveghere intensivă, aresturile la domiciliu, serviciul în folosul comunității, detenția pe timp de noapte sau de zi, intervențiile-șoc, constând în perioade foarte scurte de încarcerare, etc.

Deci, nu trezește îndoieli faptul că una dintre tendințele de bază ale dezvoltării științelor juridico-penale și procesual-penale și a legislațiilor respective ale perioadei

contemporane a devenit căutarea unor modalități optimale de soluționare a conflictelor ce apar în legătură cu săvârșirea infracțiunilor de o gravitate redusă. [22, p. 14]

Începând cu a doua jumătate a sec. XX, tendința dată a devenit atât de globală pe scară mondială și europeană, încât chiar și-a găsit reflectare în documentele internaționale.

În cadrul ONU încă în 1980 Congresul al VI al ONU cu privire la prevenirea criminalității și comportamentul cu delincvenții a adoptat Rezoluția nr. 8, în care recomanda țărilor membre ale ONU să lărgescă aplicarea sancțiunilor alternative detențiunii și să intensifice căutarea noilor tipuri de pedepse de substituție. Consiliul Europei și ONU au început să elaboreze și să adopte documente îndreptate spre implementarea acestei practici în întreaga lume. Astfel, în 1981 Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a recomandat statelor „de-a înlocui... pedepsele în forma detențiunii pe termene scurte cu alte măsuri, care ar fi mai efective și n-ar contrazice principiilor pedepsei”. [23, p. 9] În 1986 Comitetul miniștrilor Consiliului Europei a adoptat Rezoluția „Unele măsuri alternative detențiunii penitenciare” (Rezoluția CE (76), martie 1986). În această Rezoluție Comitetul a recomandat statelor membre de-a elabora diferite pedepse alternative și de-a cerceta posibilitatea introducerii lor în legislațiile penale naționale.

La al șaptelea Congres al ONU consacrat prevenirii criminalității și comportamentului cu delincvenții, care a avut loc la Milan în 1985, statele membre au adoptat Rezoluția nr.16, care accentua problema diminuării numărului deținuților, acordării priorității măsurilor alternative de pedepsire și reintegrării sociale ale delincvenților.

Actul internațional de bază, care reglementa executarea pedepselor alternative detențiunii au devenit așa numitele Reguli de la Tokio, adoptate de Adunarea Generală a ONU în decembrie 1990. Ele descriu cerințele minimale necesare pentru asigurarea aplicării alternativelor detențiunii în limitele legii și fără încălcarea drepturilor persoanelor condamnate la astfel de măsuri. Scopul de bază al acestor reguli constituie asigurarea unei participări mai largi a comunității în realizarea justiției penale, mai ales, în sfera comportamentului cu delincvenții. [24, p. 384] Importanța acestui act internațional constă în faptul că în el în baza studierii evoluției legislațiilor naționale și practicii penitenciare sunt declarate principiile de bază ale utilizării măsurilor neprivative de libertate, sunt fixate scopurile și sfera aplicării pedepselor alternative, evidențiate etapele procedurii penale și enumerate sancțiunile, care pot fi pronunțate în sentința judiciară, precum și ordinea realizării lor, în același rând supravegherea și comportamentul cu delincvenții.

Un loc important în acest document îl ocupă problemele asigurării cu cadre a organelor și instituțiilor, care execută pedepsele alternative. Se evidențiază aparte participarea organizațiilor obștești voluntarilor, care sunt privite ca „aport în apărarea intereselor societății”. O importanță aparte se acordă cercetărilor în domeniul comportamentului cu delincvenții. Se susține necesitatea planificării programelor speciale privind perfecționarea institutelor juridico-penale indicate și aprecierea eficacității lor. Adunarea Generală a ONU în rezoluția sa a chemat țările membre să dezvolte „cooperarea științifică între țări în domeniul aplicării regimului penitenciar, ... să activeze investigațiile, pregătirea cadrelor, ajutorul tehnic și schimbul de informație, ... să continue aplicarea metodelor comparative de cercetare și să acordeze

dispozițiile legislative în scopul lărgirii diapazonului posibilelor măsuri penitenciare și asistența aplicării lor...".

Criza concepției tradiționale a pedepsei concomitent a dat naștere în știință și ca urmare în dreptul pozitiv unor noi idei legate de reacția societății și statului la infracțiuni, în general, la acele de o gravitate redusă. [22, p. 13]

Știința penală modernă nu putea să rămână indiferentă la această situație, apărând necesitatea de a răspunde unui fenomen atât de complex cum este infracțiunea, nu numai cu un singur mijloc represiv, închisoarea, ci cu noi și variate forme care să completeze pedeapsa privativă de libertate sau să i se substituie acesteia. [20, p. 142]

Împărtășim ideile savantului A.A. Mamedov, care consideră că scopul general și final al pedepselor penale, inclusiv și ale celor privative de libertate trebuie considerat „neutralizarea tuturor consecințelor negative ale infracțiunilor comise”. [25, p. 23] Rămâne să adăugăm, că ele nu ar trebui să creeze alte urmări negative pentru societate. Însă la începutul mileniului trei pedepsele privative de libertate se prezintă a fi neplăcute, dăunătoare pentru societate din mai multe puncte de vedere.

2.2 Noțiunea, conceptul și formele de liberare de pedeapsă penală. Luând în considerație că scopurile pedepsei penale, prevăzute în alin.(2) al art.61 CP RM, uneori pot fi atinse și fără executarea pedepsei în regim de detențiune, legiuitorul a prevăzut în CP o serie de instituții juridice ce conferă judecătorului posibilitatea de a libera persoana de pedeapsa penală. În sistemul tuturor legiuirilor penale moderne, individualizarea juridical a pedepselor a fost completată însă și cu posibilitatea realizării unei individualizări a executării pedepselor, prin intermediul unor instituții care să permit instanțelor de judecată să aplice modalități de executare diferite, adaptabile gradului prejudiciabil al infracțiunii săvârșite și pericolozității concrete a făptuitorului. Condamnatul care se află în condiții de resocializare poate fi propus, în modul stabilit de lege, pentru liberare condiționată înainte de termen sau pentru comutarea părții neexecutate din pedeapsă. Condamnatul care se află în condiții de resocializare și care a încălcat regimul de deținere poate fi transferat, printr-o decizie a șefului centrului de reeducare din aceste condiții la condiții inițiale de deținere. Este interzisă transferarea lui repetată la condiții de resocializare.

În cazul legii penale din RM, *prin liberare de pedeapsă penală se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțial sau totală, a pedepsei pronunțate prin hotărârea instanței de judecată.* CP în vigoare determină 8 categorii de liberare de pedeapsă penală aplicarea cărora presupune diferite temeuri; pentru unele aceasta poate fi comporatarea condamnatului în timpul executării pedepsei, în cazul altora, starea sănătății persoanei în timpul executării pedepsei, sau executarea efectivă a unui anumit termen din pedeapsă de către condamnat.

Majoritatea tipurilor liberării de pedeapsă penală sunt aplicabile atunci când persoana a executat deja un termen oarecare stabilit în sentința de condamnare. Unele categorii însă presupun posibilitatea liberării de pedeapsă a unei persoane, care a comis o infracțiune chiar și în momentul judecării cauzei. Cu toate acestea, toate categoriile liberării de pedeapsă penală prevăzute de legea penală sunt caracterizate prin trăsături specifice commune. În primul rând, instituția pe care o examinăm presupune liberarea anume de pedeapsă ca o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului. Faptul dat, merită o deosebită

atenție deoarece recunoașterea persoanei drept vinovate de comiterea unei infracțiuni poate avea ca rezultat nu numai aplicarea pedepsei, ci și alte efecte juridice (aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical). Aplicarea acestei instituții penale, a liberării de pedeapsă penală, nu liberează persoana de alte consecințe juridice ale faptei săvârșite de ea, cum este de pildă, obligația de a repara dauna materială cauzată.

În al doilea rând, realizarea liberării de pedeapsă penală depinde în linii generale de anumite etape de desfășurare a procesului penal: ea este posibilă începând cu momentul pronunțării sentinței de condamnare și pînă în momentul executării totale a unei anumite etape de pedeapsă.

În al treilea rând, liberarea de pedeapsă penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune constituie competența exclusivă a instanței de judecată (spre deosebire de liberare de răspundere penală, care poate fi realizată, spre exemplul, de către procuror în cazul suspendării condiționate a urmăririi penale).

În al patrulea rând, chiar și prezența de facto a temeiurilor prevăzute de lege nu are drept consecință a obligativitatea liberării condamnantului de pedeapsă penală.

O excepție în acest sens există doar în cazurile prevăzute de alin. (1) al art.95 CP RM (persoana care, în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de boală psihică, ce o lipsește de posibilitatea de ași da seama de acțiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei) și alin. (1) al art.97 CP RM (sentița de condamnare nu se pune în executare dacă acest lucru nu a fost făcut în următoarele termene, calculate din ziua în care aceasta a rămas definitivă). Dacă examinăm toate celelalte tipuri de liberare de pedeapsă penală prevăzute în Cap. 9 al PG a CP, observăm că legiuitorul în procesul descrierii categoriei liberării de pedeapsă se folosește absolut în toate cazurile expresiile : poate dispune (alin.1 art.90); lise poate aplica (alin.1 art.91); poate pronunța o încheiere (alin.1 art.92) din CP RM; pot fi liberiți de pedeapsă (alin.1 art.93; alin.1 art.94 CP RM); le poate amîna executarea pedepsei (alin.1 art.96). În procesul examinării problemei privind utilitatea sau eficacitatea liberării, instanța urmează să se conducă, în afară de dispozițiile normei ce determină temeiul, ordinea și condițiile aplicării categoriei respective a liberării de pedeapsă, și de scopurile generale ale legii penale (art.2 CP RM) și ale pedepsei penale (art.61 CP RM).

În al cincilea rând, în procesul liberării de pedeapsă penală suferă modificări atît sentința de condamnare, cît și raporturile juridice reglementate de acesta. În aceste situații ca urmare a aplicării instituției date a dreptului penal, persoana poate fi liberată de executarea totală a pedepsei (art.97 CP RM), poate fi liberată cu anumită condiție (art.90 CP RM) sau cu înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă sau cu o pedeapsă mai blîndă (art.92 CP RM).

Instituția liberării de pedeapsă penală include și posibilitatea liberării persoanei în întregime sau parțial și de pedeapsa complementară. În funcție de tipul liberării de pedeapsă penală putem distinge și cercul persoanelor asupra cărora acestea pot fi aplicate. Unele categorii pot fi aplicate fără deosebire de subiect, adică asupra tuturor persoanelor care au săvârșit o infracțiune și care intrunesc condițiile prevăzute de lege (art.90, 92, 94 CP RM), altele sunt aplicabile numai față de anumite categorii de persoane (ex: femeile gravide și cele care au copii în vîrstă de pînă la 8 ani – art.96 CP RM; militarii – alin.(3) art.95 CP RM; minorii – art.93 CP RM).

Din afară de cele 8 temeiuri de liberare de pedeapsă penală prevăzute de art.90 – 97 CP RM, legislația și practica penală reglementează și alte situații care caracterizează

de fapt aceeași instituție. Menționăm aici liberarea de pedeapsă penală ca rezultat al aplicării a amnistiei (art.107 CP RM), al grațierii (art.108 CP RM), al modificării legii penale (alin.1 art.10 CP RM). În aceste categorii de liberare de pedeapsă penală reprezintă, de fapt, elemente ale altor instituții ale dreptului penal, fapt care a și determinat examinarea lor în cadrul capitolelor corespunzătoare (Cap. I, XI ale PG a CP). Pentru instituția dreptului penal pe care o examinăm este caracteristic și faptul că aceasta este reglementată de o bază normativă complexă. Temeiurile și condițiile liberării de pedeapsă penală, după cum s-a arătat anterior, sunt reglementate de normele dreptului penal (art.90 – 97 CP RM), ordinea și procedura executării aceste sunt prevăzute în legislația procesual – penală a RM (art.188, 389, 394, 469 – 471, 486, 487, 491 CP RM), precum și în codul de executare al RM (art.169, 170, 278 – 291, 295).

Legislația penală în vigoare prevede și posibilitatea liberării condamnaților de pedeapsa penală numită. Aceasta înseamnă că dacă, la momentul examinării cauzei în judecată, persoana care a săvârșit o infracțiune a recunoscut vinovăția, a reparat prejudiciul cauzat și nu mai prezintă pericol pentru societate, ea poate fi liberată de executarea reală, parțială sau totală a pedepsei pronunțate prin hotărârea instanței de judecată. Liberarea de pedeapsa penală se aplică numai de către instanța de judecată și numai față de acele persoane care dau dovadă de corectare și reeducare. Deci persoanei i se determină o anumită pedeapsă reală și totodată ea este liberată de executarea ei. Legea penală (alin. 2 art. 89 CP) a stabilit 7 categorii de liberare de pedeapsa penală (a se vedea comentariul la art. 90-98 CP).

2.3. Forme de liberare de pedeapsa penală prevăzute de legislația statelor europene. Metodele juridico-penale contemporane aplicabile ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni se văd a fi necesare și chiar au un temei logic. Aceasta pentru că pe parcursul mai multor secole închisorile s-au dovedit a fi nu cel mai adecvat mijloc al corectării și reeducării persoanei ce se face vinovată de săvârșirea unei infracțiuni, mai cu seamă a unei infracțiuni de o categorie ușoară. O astfel de poziție în acest sens este acceptată și de prevederile legislațiilor penale europene contemporane. Așadar, dacă în cazul examinării unui caz penal sunt întrunite careva circumstanțe care fac posibilă aplicarea instituției liberării de pedeapsa penală, aceasta se face. Prin aceasta, se urmărește atingerea scopului pus în fața legii penale și fără punerea în executare a pedepsei închisorii sau, dacă aceasta a și fost pusă în executare, scopul pedepsei penale poate fi atins și fără executarea de mai departe a pedepsei închisorii, condamnatul urmînd a fi liberat condiționat. Spre exemplu, dacă ne referim la legea penală daneză, atunci este lesne de observat că instituția liberării de pedeapsa penală este prezentă și aplicabilă în situațiile în care se săvîrșește o faptă penală. În acest context, legea penală daneză evocă 2 modalități de bază ale liberării de pedeapsa penală, și anume: liberarea condamnatului sub cuvînt de onoare și suspendarea executării sentinței.

Legea penală daneză invocă și unele prevederi cu privire la specificul acestei modalități a liberării de pedeapsă sub cuvînt de onoare. Astfel, potrivit prevederilor §39, liberarea în cauză este una condiționată, urmată de un termen în care ea se desfășoară. Acest termen este de 3 ani, însă în cazul în care termenul neexecutat al închisorii depășește 3 ani întinderea în timp a liberării condiționate sub cuvînt de onoare nu poate depăși termenul de 5 ani.

Modalități similare ale liberării de pedeapsa penală sunt cunoscute și legii penale elvețiene. În acest sens se poate aduce aminte de instituția liberării condiționate prevăzută de art.38 CP elvețian sau de instituția condamnării condiționate prevăzută de art.41 CP elvețian, care, de fapt, reflectă acel principiu al umanismului condiționat de liberarea de pedeapsa penală sau de executarea pedepsei penale stabilite de instanța de judecată.

3. Reglementări de drept privind instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen include 4 paragrafe: 3.1. *Evoluția liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen pe plan intern și internațional*; 3.2. *Liberarea condiționate de pedeapsă penală înainte de termen: noțiuni și concept*; 3.3. *Liberarea condiționate de pedeapsă penală înainte de termen potrivit reglementărilor din legislația penală a altor state*; 3.4. *Concluzii la Capitolul 3*. În acest compartiment al lucrării de doctorat au fost examinată esența și conținutul elementelor definitorii ale instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. Evident, această analiză a urmat și o interpretare istorică, stabilindu-se, în asemenea mod, locul și rolul instituției în cadrul materiei de drept penal. Ulterior, în baza interpretărilor comparative, sistematice și logice a fost anunțat opinia științifică referitoare la noțiunea, semnele definitorii și conținutul instituției analizate.

3.1 Evoluția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pe plan intern și internațional. Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, după afirmațiile lui Garraud și Listz, a luat naștere, în mod obscur, în coloniile australiene. Când deportarea încă era în vigoare în Anglia, avându-se în vedere cheltuielile necesare pentru întreținerea infractorilor deportați în coloniile australiene, s-a admis ca criminalilor mai puțin periculoși să li se acorde „iertare condiționată”, care îi obliga a se stabili definitiv în colonie și a nu o părăsi, iar criminalilor care meritau această favoare pentru buna lor purtare, să li se acorde un bilet de concediu revocabil, permițându-li-se a se angaja în colonii. Din combinarea celor două procedee practice în colonii — iertare condiționată și punere în libertate provizorie prin bilet de concediu - a luat naștere instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. După executarea a 3/4 din pedeapsă, condamnatul era liberat condiționat iar durata libertății supravegheate era egală cu restul neefectuat din durata pedepsei. Dacă în acest interval de timp condamnatul nu săvârșea o altă faptă, liberarea devenea definitivă, în caz contrar, se revoca.

Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a fost propusă în Franța de *Bonneville de Marsangy* în *Institution Complementaires du Regime Penitenciar*, Paris, în 1847, ca o măsură de natură a îmbunătăți regimul pedepsei private de libertate. Instituția liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen a fost preluată și de legislațiile altor țări europene, dintre care se pot menționa Anglia, care a adoptat-o sub denumirea de „tickets of leave”, Portugalia, Germania și altele.

În Franța, o reglementare mai amplă s-a dat liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, printr-o lege din 1885, numită „Legea mijloacelor de prevenire recidivei”, care a fost însă deficitară sub aspectul regimului disciplinar și al modului de supraveghere a celor liberați condiționat. Mai târziu, un decret dat în această materie, în 1952, a pus bazele comitetelor de asistență a celor liberați, pentru ca liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen să nu constituie numai o

recompensă pentru buna conduită a condamnatului, ci să apară ca o veritabilă măsură de deklasare socială a acestuia.”

În dreptul român, liberarea condiționată a fost introdusă prin legea de organizare a închisorilor din 1874, însă numai pentru minori, cu caracter de generalitate fiind introdusă abia prin legea penitenciarelor din 1929.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen are un caracter deosebit de complex, lucru ce conduce implicit la existența unor trăsături de asemănare cu alte instituții de drept penal, care contribuie, de asemenea, la individualizarea pedepsei în faza de executare. Un act de clemență al puterii de stat ce are ca urmare înlăturarea parțială sau totală a executării pedepsei sau comutarea acesteia în alta mai ușoară, este *grațierea*, care se aseamănă într-o oarecare măsură cu liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen. În acest context, cel grațiat se consideră că a executat pedeapsa la data când apare actul de grațiere, fiind considerat în cazul grațierii totale liberat definitiv. În ceea ce privește persoana grațiată, nu orice conduită ilicită ulterioară va atrage implicit readucerea acestuia în penitenciar pentru a-și executa restul de pedeapsă.

3.2. Liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen: noțiune și concept. Multitudinea măsurilor juridico-penale, luate în privința celor care săvârșesc o faptă penală, reprezintă, întâi de toate, pârghiile prin care statul asigură ordinea de drept, însă, în același timp, urmărește un șir de obiective mai mici care ar asigura ordinea respectivă. În acest sens, legea penală operează cu un șir de instituții aplicate în funcție de comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei cu închisoarea. Totodată, este de menționat că termenul închisorii stabilit de instanța de judecată nu de fiecare dată reflectă cu exactitate aprecierea necesară în care este posibilă o corectare sau reeducare a unei persoane condamnate. Aici suntem în prezența a două situații: aprecierea termenului detenției cu închisoarea este tratat fie prea exagerat, fie insuficient pentru corectarea și reeducarea persoanei condamnate. Dacă admitem că, termenul de detenție la care s-a condamnat persoana nu este suficient, atunci suntem în prezența competenței inadecvate a personalului instituțiilor penitenciare. Cât privește, însă, exagerearea termenului detenției unei persoane condamnate atunci putem menționa următoarele: legea penală soluționează această problemă prin intermediul instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. Această situație este condiționată însă de atitudinea persoanei condamnate față de ulterioara reinserție socială, atitudinea față de muncă și respectul normelor de conviețuire în penitenciar, potrivit legislației în vigoare. Așadar, se poate întâmpla ca scopul pedepsei penale să poată fi atins și în timpul executării pedepsei cu închisoarea, generând astfel o posibilă reinserție socială a condamnatului înainte de termen. Importanța, de fapt, a acestui institut penal, după cum se menționează în literatura de specialitate, rezultă din aceea că, liberarea condiționată a persoanei condamnate la închisoare separă de mediul penitenciar, care, oricât de bine ar fi organizat, tot mai exercită o influență negativă asupra tuturor condamnaților, îndeosebi asupra condamnaților primari.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen (ca, de altfel, și alte tipuri ale liberării de pedeapsă) are drept scop stimularea condamnaților de a manifesta pe durata detențiunii o comportare ireproșabilă.

Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi definită ca fiind o

categorie a liberării de pedeapsa penală ce constă în punerea în libertate a condamnatului din locul de deținere înainte de executarea deplină a pedepsei, sub condiția ca până la împlinirea duratei acesteia să nu mai săvârșească infracțiuni sau delikte administrative, să nu se eschiveze cu premeditare de la îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanța de judecată.

3.3 Liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen potrivit reglementărilor din legislația penală a altor state

În dreptul roman, liberarea condiționată a fost introdusă prin legea de organizare a închisorilor din 1874, însă numai pentru minori, cu caracter de generalitate fiind introdusă abia prin legea penitenciarelor din 1929. CP de la 1936 prevedea liberarea condiționată ca ultima etapă a regimului progresiv al executării pedepsei închisorii. Instituția a fost în vigoare până în 1950, când a fost înlocuită cu liberarea înainte de termen, care constă în punerea în libertate necondiționată înainte de termen, a condamnatului, pe baza muncii prestate și cu condiția bunei conduite în timpul executării pedepsei. Ea a fost mai amplu reglementată prin Decretul nr. 720/ 1956 și a rămas în vigoare până la 1 ianuarie 1969, când a fost abrogat și a fost reintrodusă prin punerea în vigoare a noului cod penal, instituția liberării condiționate. S-a considerat că liberarea condiționată este preferabilă liberării înainte de termen. Prin Legea nr. 140/ 1996, instituția liberării condiționate a fost modificată în sensul măririi fracțiunilor de pedeapsă pe care condamnatul trebuie să le execute pentru a obține liberarea condiționată.

4. Condițiile, procedura și statutul juridic al condamnatului la acordarea liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen conține 5 paragrafe:

4.1. *Modificarea condițiilor de deținere pe parcursul executării pedepsei – rezultat al corectării condamnatului*; 4.2 *Condițiile de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen*; 4.3 *Procedura de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen*; 4.4 *Statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă penală înainte de termen și revocarea liberării condiționate*; 4.5. *Concluzii la capitolul 4*. În conținutul acestui compartiment al tezei s-a trecut de la o analiză de ordin material, expusă în textul anterior al tezei de doctorat, la o analiză de ordin formal. În asemenea mod au fost analizat în mod complex condițiile, procedura acordării liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. În același curs de cercetări științifice a beneficiat de atenție corespunzătoare și statutul condamnatului în cazul în care este vizat de instituție.

3.1. *Modificarea condițiilor de deținere pe parcursul executării pedepsei ca rezultat al corectării condamnatului*. Lista cea mai scurtă și deocamdată preliminară a problemelor închisorii reclamă necesitatea intensificării procesului de reorganizare a activității sistemului penitenciar pe principiile modernele unanismului și drepturilor omului. Potrivit legii penale, pedeapsa este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a condamnatului, ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții ale drepturilor lor. [26, p. 88]

În plan psihologic prin corijarea condamnatului înțelegem corecția psihologică a persoanei, corectarea unor defecte psihoregulatorie a personalității condamnatului, schimbarea radicală a sistemului de valori al persoanei criminalizate.

A reeduca infractorul înseamnă a realiza o restructurare lăuntrică profundă a sa, a-i schimba personalitatea, a-i forma un stil nou de viață social adaptat. Dar este oare posibilă realizarea acestor sarcini numai prin pedeapsă? Persoana nu poate fi formată și, cu atât mai mult, nu poate fi corijată prin intimidare, osîndă, constrîngere brutală directă. Aceeași pedeapsă acționează în mod diferit asupra diferitor persoane. Va avea un efect pozitiv doar acea pedeapsă care va fi percepută de către individ ca fiind una echitabilă.

În doctrina penală s-a recunoscut pe bună dreptate că măsurile alternative privațiunii de libertate pot fi eficiente în cazul infraționalității reduse. O condiție *sine qua non* trebuie respectată — aceste măsuri urmează să fie aplicate ori de câte ori se comite o astfel de infracțiune, în plus, susținem că în asemenea situații ele sunt mult mai eficiente decât pedepsele privative de libertate. De astfel, în sens opus se primește că în cazul infracțiunilor pentru care se aplică termeni mari acestea măsuri de vin ineficace. În a doua jumătate a sec. XX, politica penală a luat poziția de susținere a pedepselor alternative privațiunii de libertate. În afară de ideile umanitare care au fost înaintate pe parcursul multor ani, au apărut și idei pragmatice referitoare la cheltuielile pe care le suportă statul deținând sistemul penitenciar. Au fost elaborate acte internaționale ale ONU și ale Consiliului Europei care se referă la alternativele detenției, cum ar fi, spre exemplu: Pactul internațional cu Privire la Drepturile Civile și Politice, Regulile Standard de Tratament al Deținuților aprobate de Primul congres al ONU cu privire la preîntâmpinarea criminalității și tratament al deținuților, Rezoluția a VIII-a a Congresului VI al ONU cu privire la preîntâmpinarea criminalității și tratamentul infractorilor, care se referă la diferite alternative. De asemenea, trebuie menționat și Congresul al VII-lea al ONU privind prevenirea infraționalității și tratamentul infractorilor, care a aprobat Rezoluția nr. 16 privind reducerea numărului de deținuți, alternativa pedepsei cu închisoarea și integrarea socială a infractorilor și Rezoluția 45/110 a ONU care a adoptat Regulile Minimale Standardizate asupra unor măsuri care nu sunt legate de deținere (regulile de la Tokyo), aprobate la 14 decembrie 1990.

4.2. Condițiile de acordare a liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen. Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen se acordă dacă sunt îndeplinite și constatate de către instanța de judecată condițiile cerute de lege, din care să rezulte că cel condamnat s-a îndreptat și că poate să se reintegreze în viața socială. Aceste condiții sunt: *executarea unei anumite părți din pedeapsă; condamnatul trebuie să execute munci remunerate sau neremunerate; condamnatul să fie disciplinat; să dea dovezi temeinice de îndreptare.*

1. Executarea unei anumite părți din pedeapsă. Potrivit legii, de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen poate beneficia doar condamnatul care a executat o parte din pedeapsa sa. Se are în vedere faptul că liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen își poate atinge scopul numai dacă se verifică o anumită perioadă activitatea și comportamentul condamnaților, ori o asemenea verificare este posibilă numai dacă pedeapsa este pusă în aplicare și, mai ales dacă se execută cel puțin o parte din pedeapsă. Executarea unei părți din pedeapsa închisorii este de bază și dacă aceasta nu este îndeplinită nu se poate trece la precăutarea celorlalte condiții pe care le prevede legea în vederea acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

2. **Condamnatul să execute munci remunerate sau neremunerate.** Îndeplinirea acestei condiții se deduce: > din felul în care condamnatul își îndeplinește obligația de a munci; > din rezultatele obținute în muncă; > din atitudinea sa față de regulile de disciplină a muncii; > din dorința de a-și completa cunoștințele generale și profesionale. Condiția de a munci, conform prevederilor legale, nu prezintă o obligație.

În practica judiciară s-a susținut [27, p. 50] că nerealizarea normelor de muncă în unele perioade ale executării pedepsei din motive care nu sunt imputabile condamnatului, atâta vreme cât sunt îndeplinite celelalte condiții prevăzute de art. 59 CP al României, nu poate duce la respingerea cererii de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen. Faptul antrenării condamnaților la muncă nu poate fi considerată ca sclavie sau altă formă de tortură. Documentele internaționale cu privire la munca forțată prevăd în mod expres condițiile în care aceasta nu poate fi considerată sclavie, muncă forțată sau obligatorie.

3. **Condamnatul să fie disciplinat.** Atitudinea de disciplină a unui condamnat pe timpul executării pedepsei este circumscrisă pe fondul conduitei pe care orice cetățean indiferent de statutul pe care îl are, trebuie să o aibă față de normele de conviețuire socială, dar mai ales pe conduita obligatoriu de urmat pecare un condamnat trebuie să o aibă față de normele speciale instituite de lege și regulamentele interioare.

4 **Condamnatul trebuie să dea dovezi temeinice de îndreptare.** Aceasta constituie o altă condiție necesară pentru acordarea liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen și privește, de asemenea, comportarea condamnatului în timpul executării pedepsei, dar sub aspectul redresării sale morale. În amplul proces de reeducare a condamnatului, acesta nu poate fi privit doar sub aspectul prestării unei munci utile pentru societate și a comportării disciplinare, ci și sub aspectul schimbării comportamentului acestuia și a redresării sale morale.

Dovezi temeinice de îndreptare sunt avute în vedere din momentul arestării și până la data când este pus în discuția Comisiei de propuneri pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, deci inclusiv în perioada arestului preventiv, care întotdeauna se deduce din perioada de executare.

Îndreptarea condamnatului urmărește atingerea scopului prevenirii speciale, formarea la condamnat a calităților morale care să excludă posibilitatea comiterii de către acesta a unor noi infracțiuni.

Reeducarea condamnaților reprezintă o acțiune de formare a acelor trăsături morale pozitive de înlăturare din conștiință a concepțiilor vechi, greșite, care au obținerea unor recompense: • lipsa unor sancțiuni, • preocuparea și rezultatele obținute în activitatea de completare a studiilor obligatorii și pentru calificarea profesională, [28, p. 46-47] • bună conduită față de ceilalți deținuți, • renunțarea la unele deprinderi rele (băutura, certuri, indisciplina), • bune rezultate în muncă, • plata despăgubirilor civile, • bună purtare la locul de muncă, • participare la acțiuni organizate în penitenciar, • regretul pentru acțiunea săvârșită, • purtare corectă față de victimă, • promisiuni sincere că după eliberare va ajuta să repare unele urmări rele ale faptei sale.

Concluzionând, putem aprecia că dovezile temeinice de îndreptare sunt acele elemente de fapt, date, stări ce privesc trăsăturile morale ale celui aflat în detenție și care exprimă o conduită statornică bună, iar cel condamnat a dobândit un minim de reguli de comportare.

4.3. *Procedura de acordare a liberării condiționate înainte de termen.* Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen poate fi aplicată condamnaților care au executat efectiv o parte de pedeapsă, stabilită de art. 91 CP, care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care este condamnat ținând cont de comportarea acestuia în timpul executării pedepsei, dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei.

Procedura de pregătire și prezentare în instanța de judecată a documentației persoanelor condamnate la pedeapsa privativă de libertate, care execută pedeapsa în penitenciarele RM, privind aplicarea liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen este reglementată de către legislația în vigoare, și de Instrucțiunile speciale ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare a Ministerului Justiției.

În cazul executării de către condamnat a părții termenului de pedeapsă stabilit de legislație, administrația locului de detenție adoptă, în conformitate cu prevederile alin. (1) art. 286 CE, în termen de o lună, o hotărâre privind propunerea pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen sau privind refuzul în acest sens.

Administrația instituțiilor penitenciare este obligată oportun să explice condamnaților prevederile alin. (3) art. 286 CE, care prevede dreptul condamnaților de a înainta un demers pentru liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nemijlocit în instanța de judecată. Pentru fiecare condamnat, care întrunește condițiile menționate (a executat efectiv o parte din pedeapsă, a reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care este condamnat și a avut un comportament decent în timpul executării pedepsei), șeful de sector întocmește o caracteristică, în care trebuie să expună informație detaliată despre condamnat precum și recomandări referitor la stabilirea condamnatului a unor obligațiuni, conform alineatului (6) art. 90 CP, pentru executarea termenului de pedeapsă rămas neexecutat. Printre obligațiunile posibile de stabilit condamnatului, conform articolului menționat instanța de judecată îl poate obliga: să nu-și schimbe domiciliul fără consimțământul organului competent; să nu frecventeze anumite locuri; să urmeze un tratament în caz de alcoolism, narcomanie, toxicomanie sau de boală venerică; să acorde o susținere materială familiei victimei; să repare daunele cauzate în termenul stabilit de instanță; să îndeplinească alte obligații care pot contribui ca corectarea sa. Caracteristica este semnată de șeful de sector pentru lucrul educativ, coordonată cu șeful adjunct al penitenciarului și aprobată de șeful penitenciarului.

Perioada care urmează după liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen nu trebuie să fie considerată ca unica pentru a permite urmărirea delincvenților condamnați cu pedeapsa închisorii. Ea trebuie să prevadă posibilitatea de a oferi tuturor interesaiților o asistență adaptată unei susținerisociale adecvate. Pentru ca deținuții liberi să-și reînceapă viața, relațiile lor sociale și ajutorul post penitenciar de care beneficiază sunt de o importanță deosebită. [27, p. 58]

4.4. *Statutul juridic al condamnaților care au beneficiat de liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen și revocarea liberării condiționate.* CP nu prevede în mod expres drepturile și îndatoririle pe care le are un liberat condiționat, ele deducându-se din principiile generale care rezultă din aplicarea instituției liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen.

Drepturile persoanei liberate condiționat se împart în două categorii: drepturi generale, drepturi specifice. Din categoria drepturilor generale se recunosc unui

liberat condiționat sunt toate drepturile pe care le are un cetățean liber, cu excepția: - dreptul de a-și stabili domiciliul unde dorește; - dreptul de a nu fi sub controlul vreunei autorități în perioada liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen; - dreptul de a beneficia în continuare de liberare condiționată de pedeapsă înainte de termen, chiar dacă în timpul ei a avut o comportare necorespunzătoare, până la limita săvârșirii unei infracțiuni.

Drepturile specifice sunt cele care decurg indirect din reglementarea și condițiile de aplicare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, care se referă în principal la: - dreptul de a i se considera ca munca prestată în timpul detenției să îi fie considerată ca perioadă executată din durata pedepsei; - dreptul minorilor, al persoanelor în vârstă, a celor nefolosii la muncă și a celor condamnați pentru infracțiuni săvârșite din culpă de a se putea libera condiționat înainte de termen după executarea unor fracții din pedeapsă mai mici decât cele normale; - dreptul de a se adresa instanței de judecată direct cu cerere pentru a solicita liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; - dreptul de a practica meseria avută anterior sau de a ocupa funcția pe care a avut-o înainte de executarea pedepsei dacă, prin hotărâre judecătorească, nu s-a dispus altfel; - perioada de timp cât este liberat condiționat de pedeapsă înainte de termen să îi fie considerată ca parte din durata pedepsei; - dreptul celui liberat condiționat înainte de termen de pedeapsă penală să i se considere pedeapsa executată în întregime dacă perioada cât a fost în libertate nu a mai comis o nouă infracțiune.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii generale:

1. Liberare de pedeapsa penală constituie eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală a pedepsei penale pronunțate prin hotărârea instanței de judecată.

2. Liberarea de pedeapsă penală presupune liberarea anume de pedeapsa penală, pronunțată prin sentința instanței de judecată, persoanei recunoscute vinovate de comiterea infracțiunii și nu de alte măsuri de constrângere prevăzute de lege.

3. Legea penală leagă realizarea liberării de pedeapsa penală de anumite etape ale procedurii judiciare: ea este posibilă din momentul pronunțării sentinței de condamnare și până la etapa executării pedepsei, care încă nu e executată definitiv.

4. În cazul liberării de pedeapsă penală se schimbă atât sentința de condamnare însăși, cât și relațiile juridico-penale reglementate de ea: se modifică volumul restricțiilor juridice, consecințele juridice.

5. În funcție de categoriile liberării de pedeapsă penală, diferă și cercul de persoane față de care ele pot fi aplicate, precum și categoriile de pedeapsă de la care poate fi liberată persoana vinovată.

6. În cazul liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, condiția reparării integrale a daunelor cauzate de infracțiunea săvârșită de cel condamnat, este oportun să se mențină doar în calitate de obligație impusă în termenul rămas neexecutat, iar intenția îndreptată în privința aceasta prin repararea parțială să fie considerată ca un element caracteristic important în aprecierea comportamentului și atitudinii condamnatului față de dorința de integrare înainte de termen în societate și a conștientizării celor săvârșite anterior.

7. Condiția participării la executarea muncilor neremunerate sau remunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție potrivit prevederilor art.253 CE RM, în calitate de temei al liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, limitează aplicarea acesteia unui larg contingent de condamnați care, de fapt, nu pot presta astfel de munci, cu atât mai mult că implicarea tuturor condamnaților care urmează a beneficia de o astfel de liberare este aproape imposibilă.

8. Reglementarea succintă a posibilității acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen pentru persoanele condamnate la detenție pe viață, trezește discuții și nu acoperă totalitatea problemelor apărute la momentul când această persoană a executat termenul corespunzător din pedeapsa detenției și care îl face pe condamnat să poată ulterior beneficia de o liberare condiționată. Termenul care necesită a fi executat de către acești condamnați este unul exagerat în comparație cu prevederile legislației penale ale altor state.

9. Prevederile legale privind situațiile în care se poate anula liberarea de pedeapsa penală în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen nu sunt atât de adecvate, reieșind din neclaritatea colaborativă cu instituția recidivei și/sau cu prevederile legale ce prevăd cumulul de sentințe. Or, dacă o astfel de colaborare nu s-ar face atunci prevederile cu referire la instituția recidivei și prevederile ce prevăd aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe ar avea o tratare diferită de la caz la caz.

10. Tratarea juridico-penală minorilor ce au săvârșit o infracțiune, cu instituția liberării de pedeapsa penală este binevenită, însă necesită a fi perfecționate prevederile legale în acest sens, deoarece ca și orice măsură juridico-penală aplicată în privința celui ce a săvârșit o infracțiune se pornește mai întâi de la prezumția aplicării măsurilor juridico-penale cele mai ușoare, iar apoi dacă cu acestea nu se poate atinge scopul legii penale și a pedepsei penale se apelează la cele mai drastice.

În legătură cu investigațiile întreprinse în cadrul tezei de față, venim cu un șir de *recomandări* care pot fi luate în calcul la perfecționarea legii penale (cu referire la instituția liberării de pedeapsa penală), și anume:

1. Modificarea prevederilor pct. (1) art.90 CP RM, cu referire la restricțiile ce prevăd termenul de închisoare, din cuvintele „...**de cel mult 5 ani pentru infracțiuni săvârșite din intenție și de cel mult 7 ani pentru infracțiuni săvârșite din imprudență...**” în „...**de cel mult 7 ani...**”.

2. Reformularea pct. (11) art.90 CP RM, prin următoarele: „**în cazul în care cel condamnat cu suspendarea condiționată a executării pedepsei săvârșește în termenul de probă o infracțiune din imprudență sau o infracțiune intenționată ușoară sau mai puțin gravă, problema aplicării din nou a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, ca urmare a respectării prevederilor art.85 CP RM, se va soluționa de către instanța de judecată**”.

3. Modificarea prevederilor pct. (3) art.62 CP RM, prin excluderea următoarelor cuvinte: „...**sau în cazul condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei – în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă**”.

4. Reformularea pct. (1) art.91 CP RM, prin următoarele: „**persoanelor care execută pedeapsa cu închisoarea li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen dacă instanța de judecată va considera posibilă**

corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei. Totodată, persoana poate fi liberată, în întregime sau parțial, și de pedeapsa complementară. Posibila corectare a condamnatului fără executarea deplină a pedepsei urmează a fi stabilită reieșind din comportamentul condamnatului în timpul executării pedepsei. La momentul examinării posibilității liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen condamnatul trebuie să nu aibă încălcări de regim sau sancțiunile aplicate pentru aceste încălcări să fie stinse”.

5. Excluderea prevederilor lit.”b” pct. (8) art. 91 CP RM, iar lit.”c” pct. (8) art. 91 CP RM având următorul conținut legal: „condamnatul săvârșește o nouă infracțiune, instanța de judecată îi stabilește pedeapsa în condițiile art.85 CP RM”.

6. Completarea CP cu art.91¹ CP RM, acesta având următorul conținut: „**Articolul 91¹. Liberarea condiționată de pedeapsă a persoanelor condamnate la detențiune pe viață:**

(1) Persoanele care execută o pedeapsă cu detenție pe viață și care au reparat integral daunele cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnate li se poate aplica liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen de către instanța de judecată dacă se va stabili că este stăruitor în muncă, disciplinat și dă dovezi temeinice de îndreptare.

(2) Liberarea condiționată de pedeapsa penală a persoanelor condamnate la detenție pe viață va putea fi aplicată numai după executarea a 25 ani închisoare.

(3) Persoanele care execută pedeapsa detențiunii pe viață și care au împlinit în termenul de executare vârsta de 60 ani, urmează a fi eliberați condiționat dacă au executat efectiv 20 ani închisoare.

(4) Pedeapsa detențiunii pe viață se va considera executată dacă în termen de 10 ani de la liberare cel condamnat nu a săvârșit din nou o infracțiune.

(5) Dacă după liberare condamnatul săvârșește mai mult de două încălcări contravenționale sau o infracțiune din imprudență revocarea sau menținerea liberării condiționate rămâne a fi una facultativă. Instanța de judecată va aprecia necesitatea revocării sau menținerii unei astfel de liberări.

(6) În cazul în care condamnatul săvârșește după liberare o infracțiune intenționată revocarea va fi obligatorie, urmare căreia se va aplica prevederile art.85 CP RM. În același mod se va proceda și în cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență dacă instanța de judecată va revoca liberarea condiționată de pedeapsă.

(7) Dacă a avut loc revocarea liberării pe motivul că condamnatul a săvârșit încălcări contravenționale, condamnatul va putea beneficia de o liberare ulterioară numai după expirarea a 2 ani de detenție. În cazul săvârșirii unei infracțiuni din imprudență 5 ani de detenție.

(8) În cazul în care a avut loc revocarea liberării pe motiv că condamnatul a săvârșit o infracțiune intenționată, acesta din urmă urmează a executa pedeapsa detențiunii pe viață fără drept de liberare condiționată.”

Pornind de la investigațiile întreprinse în cadrul tezei, sesizăm un șir de recomandări ce pot fi luate în considerare la perfectarea legii penale cu referire la instituția liberării de pedeapsa penală, și anume:

1. Reformularea pct. (11) art. 90 CP RM, prin următoarele: „în cazul în care cel

condamnat cu suspendarea conditionata a executarii pedepsei savarseste in termenul de proba o infractiune din imprudenta sau o infractiune intentionata usoara sau mai putin grava, problema aplicarii din nou a condamnarii cu suspendarea conditionata a executarii pedepsei, ca urmare a respectarii prevederilor art. 85 CP RM si art. 34 CP RM, se va solutiona de catre instanta de judecata”.

2. Reformularea pct. (1) art. 91 CP RM, prin urmatoarele: „*persoanelor care executa pedeapsa cu inchisoarea li se poate aplica liberarea conditionata de pedeapsa inainte de termen daca instanta de judecata va considera posibila corectarea condamnatului fara executarea deplina a pedepsei. Totodata, persoana poate fi liberata, in intregime sau partial, si de pedeapsa complementara. Posibila corectare a condamnatului fara executarea deplina a pedepsei urmeaza a fi stabilita, reiesind din comportamentul condamnatului in timpul executarii pedepsei. La momentul examinarii posibilitatii liberarii conditionate de pedeapsa inainte de termen, condamnatul trebuie sa nu aiba incalcari de regim sau sanctiunile aplicate pentru aceste incalcari sa fie stinse”.*

3. Excluderea prevederilor lit. ”b” pct. (8) art. 91 CP RM iar lit. ”c” pct. (8) art. 91 CP RM având urmatorul continut legal: „*condamnatul săvârșește o nouă infracțiune, instanța de judecată îi stabilește pedeapsa în condițiile art. 85 CP RM”.*

Planul de cercetare de perspectivă. În viziunea noastră, considerăm oportun, reieșind din studiul realizat asupra instituției liberării de pedeapsa penală, trasarea unui plan de cercetări de perspectivă, în particular:

- Cercetarea în continuare a instituției liberării de pedeapsa penală înainte de termen în contextul schimbărilor realităților juridice existente.
- Analiza științifico-practică și urmărirea eficacității și ineficacității propunerilor de lege ferenda ce au fost invocate în conținutul tezei, în practica judiciară.
- Cercetarea din perspectiva avantajelor și dezavantajelor prezenței actualului spectru de modalități ale instituției liberării de pedeapsa penală înainte de termen în legislația penală națională.

BIBLIOGRAFIE

1. Osadci C. Aspecte conceptuale privind individualizarea executării pedepsei cu închisoarea. În: Anuar Științific. Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității. Ediția a VII-a. Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI, 2006, p. 123.
2. Barac L. Constantele și variabilele dreptului penal. Partea generală. Partea specială. Jurisprudența penală. București: All Beck, 2001. 764 p.
3. Rotaru C. Fundamentul pedepsei. Teorii moderne. București: All Beck, 2005. 369 p.
4. Moraru V. Instituția liberării condiționate: unele probleme și soluții. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr. 12, p. 26.
5. Lozan T. Detențiunea pe viață versus pedeapsa capital. În: Avocatul poporului, 2006, nr. 4, p. 30.
6. Tipa I. Condițiile și efectele acordării liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen. În Revista Națională de Drept, 2007, nr. 12, p. 64.
7. Brezeanu O. Repere psiho-sociale. În: Studii de drept românesc, 2006, nr. 1-2, p. 18-19.

8. Prițcan V., Ianacoglo M., Dovicenco L. et. al. Raport: *Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate de detenție*. Chișinău: IRP, 2007. 64 p.
9. Prițcan V., Gribincea T., Moraru-Chilimar R. et. al.. Reintegrarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Chișinău: Cartier, 2007. 184 p.
10. Bălan A., Stănișor E., Mincă M. Penologie. Ediția II-a. București: Oscar Print, 2003. 311 p.
11. Grama M., Martin D. Istoricul apariției și evoluției măsurilor alternative privațiunii de libertate în RM. În: *Revista Studia Universitatis. Seria Științe Sociale*. Chișinău: USM, 2007, nr. 6, p. 95.
12. Tipa I. Reflectarea instituției liberării de pedeapsa penală în actele normative internaționale. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 2, p. 37.
13. Petersilia Joan. Probation and Parple. The handbook of crime and Punishment. Edited by Michael Tonry. New York: Oxford University Press: 1998.
14. Pasca V. Prologomene în studiul dreptului penal. București: Ed. Lumina Lex, 2000.
15. Codul Penal - Carol al II-lea - adnotat de Rătescu C., Ionescu-Dolj I., Perieteanu I.-Gr. et. al. Vol. I. București: Editura Librăriei Socec&Co S. A., 1937.
16. Bălan A., Stănișor E., Mincă M. Penologie. Ediția II-a. București: Oscar Print, 2003. 311 p.
17. Larguier J. Criminologie et science penitentiaire. Paris: Edition Dalloz. 2001.
18. Morar I.C. Suspendarea condiționată a executării pedepsei. Șansă sau capcană. București: Lumina Lex, 2002. 332 p.
19. Normandeau A. Bilan criminologique de quatre poitiques et pratiques penales americaines contemporaines. În: *Rev. Sc. Crim.* (2), avr.-juin 1996.
20. Diaconu Gh. Pedeapsa în dreptul penal. București: Lumina Lex, 2001. 200 p.
21. Криминология. Под ред. Джозефа Ф. Шели. Пер. с англ. СПб.: Издательство Питер, 2003.
22. Головки Л.В. Альтернативы уголовному преследованию в современном уголовном праве. С.-Пб: 2002.
23. Troendle H. T. Fischer. Strafgesetzbuch und Nebengesetze. 49. Auflage. Muenchen: 1999.
24. Уголовно-исполнительное право России. Учебник под. ред. Зубкова А.И. Москва: 2002.
25. Мамедов А.А. Справедливость назначения наказания. С.-Пб.: Издательство Юридический центр, 2003.
26. Gladchi Gh., Mariț A., Berliba V. Noua legislație penală și procesual penală (Realizări și controverse. Impactul asupra detenției). Chișinău: „Helmax-exim” SRL, 2007. 240 p.
27. Bujor. V., Sârbu P. Detențiunea pe viață. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2001.
28. Dongoroz V. Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea generală, București: Ed. Academică și Pedagogică, 1969.

ADNOTARE

MACOVEI Cristian - „Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen în dreptul penal”. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.01- Drept penal și execuțional penal. Chișinău, 2014

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia compusă din 380 titluri, 162 pagini text de bază. Rezultatele sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: răspundere și pedeapsă penală, alternative ale detenției, liberare de răspundere și de pedeapsă penală, liberării condiționată de pedeapsă înainte de termen, liberare condiționată și condamnare cu suspendare condiționată înainte de termen.

Domeniul de studiu. Prezenta lucrare aparține domeniului drept penal, în special Părții generale, instituția liberării de răspundere și de pedeapsă, precum și a *liberării condiționată de pedeapsă penală înainte de termen* ocupând locul central în această abordare științifică.

Scopul lucrării este cunoașterea aprofundată a sensului și semnificației juridico-penale a instituției liberării de pedeapsă în general și a liberării condiționate înainte de termen în special și a condițiilor care le sunt proprii și a problemelor pe care le ridică aplicarea acestora în practica judiciară.

Obiectivele lucrării constau în identificarea, propunerea și susținerea unor soluționări argumentate științific pentru problemele de drept controversate din doctrina juridică și care au avut rezolvări neconvingătoare sau neunitare în principal în jurisprudență, precum și în modificarea și perfecționarea reglementărilor legale în materie.

Noutatea și originalitatea științifică. Studiul întreprins a permis observarea critică a limitelor unor noi reglementări date instituția liberării condiționată de pedeapsă înainte de termen, formularea de propuneri de lege ferenda judicioase, temeinic argumentate științific, aducându-ne, astfel, aportul la perfecționarea prevederilor legale în discuție. persoanei care urmează a fi liberată condiționat de pedeapsă înainte de termen. *Problema științifică importantă soluționată* a constat în fundamentarea științifică a unei noi direcții în cadrul politicii penale care să vizeze eficientizarea aplicării instituției pedepsei penale, fapt care a contribuit la perfecționarea mecanismului de aplicare a instituției liberării condiționate de pedeapsă penală înainte de termen, stabilindu-se locul acestei instituții în cadrul ansamblului de forme de realizare a procesului de executare a pedepsei penale.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Întreaga cercetare se integrează generalității și principialității reglementării juridice în materia investigată, realizând o îmbinare a teoriei și practicii dreptului, pentru ca, în final, să contribuie atât la clarificarea unor opțiuni, puncte de vedere doctrinare, discutabile, la înlăturarea rezolvării jurisprudențiale eronate a unor probleme de drept, la realizarea unor practici judiciare unitare în materie, precum și la perfecționarea reglementărilor legale considerate necorespunzătoare.

Implementarea rezultatelor științifice. Lucrarea constituie un punct de reper atât în activitatea didactică, cât și în cea practică a juriștilor preocupați de instituția liberării condiționată de pedeapsă penală înainte de termen.

SUMMARY

MACOVEI Cristian, PhD Thesis, Specialty 554.01 - Criminal Law (Criminal Law), *Criminal Punishment Liberation in Regulating Criminal Legislation of the Republic of Moldova. Thesis of Doctor of Law, Chisinau, 2014.*

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, four annexes, bibliography consisting of 380 titles, 162 pages of main text. The results are published in 10 scientific papers.

Keywords: criminal punishment liberation, ways of criminal punishment liberation, convicted person, substitution of unexecuted part of punishment by a more tolerant punishment, change of the situation, juvenile released from punishment, seriously ill person, postponement of sentence execution, term of prescription of sentence execution.

Field of study This study falls within the criminal law, particularly the general part. Research focuses on eliminating the causes of the criminal nature of the crime, self defense and state of necessity occupying a central place in this approach.

Purpose. Development of a theoretical conception of solving the problem of applying the institution of culprits' liberation from criminal punishment, by formulating recommendations for improving the criminal legislation of the Republic of Moldova.

Objectives. The scientific study is based on the penal law domain with a profound and complex analysis being given to the institution of liberation from penal punishment. They consist, on the one hand of identifying, proposing and supporting scientifically proven solutions to controversial issues of law and legal doctrine that had primarily inconclusive or non-unitary solutions in case law and on the other hand of modifying and improving the statutory regulations. In dissertation are investigated in integrity the theoretical, methodological and legal bases of probation. Is defined notion of probation; analyzed and came true the systems' elements of probation; examined the place and interaction between probation and other criminal sanctions and the ability to prevent relapse; classified and analyzed the basic models of this sanction; analyzed the basic international acts concerned to this problem. Dissertational research opens the nature, contents and evolution of such institutes as community involvement in probation, the tools for relapse's foreseeing and the probation's role in the prevention of recidivism.

Novelty and scientific originality. A complex research of all the ways of criminal punishment liberation as a whole; explanation of the notion and concept of criminal punishment liberation, explication of some terms of certain ways of criminal punishment liberation, explanation of necessity for applying certain ways of criminal punishment liberation for a larger spectrum of convicts; argumentation of applying more lenient punishment in case of postponement of sentence execution for pregnant women and those with up-to-8-aged children.

Theoretical significance and applied value. Are implemented in the training process of master students of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Moldova. **Implementation of scientific results.** The author's interpretation of notions and terms, which are met in legal provisions on the criminal punishment liberation institution, denotes a considerable importance for successful applying these norms, while the collected data, fact materials, and generalizations made may be used in the teaching-learning process of criminal law material within the institutions of middle and high education of law profile, as well as for continuous training of criminal law recipients.

РЕЗЮМЕ

MACOVEI Cristian, "Условно-досрочное освобождения от отбывания наказания,"
кандидатская диссертация права по специальности 554.01. Уголовное право
(Уголовного кодекса), Кишинев, 2014 г.

Структура диссертации: введение, 4 главы, выводы и рекомендации, приложения, библиография - из 380 названий, 162 страниц основного текста. Результаты опубликованы в 10 работах.

Ключевые слова: уголовная политика, уголовное наказание, альтернатива лишению свободы, общественная санкция, пробация, общественная реинтеграция, согласование, наблюдение, освобождение от уголовной ответственности, *условно-досрочное освобождения от отбывания наказания*, освобождения от наказания несовершеннолетних, отсрочка отбывания наказания, условное осуждение, принудительные меры воспитательного характера, принудительные меры медицинского характера применяемая к алкоголикам и наркоманам, обязанность в рамках: пробации, электронный, мониторинг, служба, пробации, вовлечение, общественности, предупреждение рецидивизма, посредством применения пробации. **Область исследования.** Диссертация состоит из описания и комментария основных материалов, опубликованных по изучаемой литературе, а также посвящена правовой и криминологической характеристике назначению и реализации пробации. Диссертационное исследование основывается на весьма широком круге литературных источников и данных судебной практике, совмещая, таким образом, теорию с правоприменительной деятельностью. Наряду с национальным законодательством, автор охватил своим исследованием и уголовно-правовые институты других стран, что свидетельствует о комплексном подходе к проблематике пробации.

Научная новизна и оригинальности. В диссертационной работе комплексно исследованы теоретические, методологические и правовые основы пробации. Дается определение понятия пробации; анализируется и уточняются составные элементы пробации; рассматривается место и взаимосвязь пробации с другими уголовными санкциями и способностью к предупреждению рецидивизма; классифицированы и анализированы основные модели этой санкции; анализированы основные международные акты посвященные данной проблемы.

Теоретическая значимость и прикладное значение. Все исследования, направленные на общности и принципиальности судебных регулирования, что делает сочетание практики и теории права, цель в том, чтобы прояснить некоторые особенности, некоторых доктринальных точек зрения, сомнительно, ошибочное удаление разрешения юриспруденции правовым вопросам, разработка единой судебной практики, а также совершенствование правовых норм, которые будут сочтены неуместными. В процессе решения научно-практических задач широко использованы данные официальной уголовной статистики и обобщенной обработки этих данных. Это позволило выявить ряд недостатков и особенностей процесса применения пробации в Республики Молдова. Научные разработки данной диссертационной работы могут быть применены в законотворческом процессе, а также могут быть использованы в качестве учебного пособия в учебном процессе юридических вузов по вопросам пробации.

Внедрение научных результатов. Исследование представляет соответствующих тестов как в обучении и практике юристов в случаях, связанных с устранения уголовного характера преступления. Диссертационное исследование раскрывает природу, сущность и эволюцию таких институтов как вовлечение общественности в процесс реализации пробации, инструменты прогнозирования рецидивизма, роль пробации в предупреждения рецидивизма.

MACOVEI Cristian

**LIBERAREA CONDIȚIONATĂ DE PEDEAPSĂ
PENALĂ ÎNAINTE DE TERMEN**

Specialitatea științifică: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: _____.

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: _____

Formatul hârtiei 60x80 ¹/₁₆.

Tirajul _____ ex.

Comanda nr. _____.

Centrul Editorial-poligrafic al USM
str. A. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2012

